

Ростислав МЕЛЬНИК

**ГОЛОВНА ДИРЕКЦІЯ ДЕРЖАВНИХ АРХІВІВ
ЯК КЕРІВНИЙ ОРГАН АРХІВНОЇ СЛУЖБИ ПОЛЬЩІ:
ВНУТРІШНЯ СТРУКТУРА І ЗАВДАННЯ (1951–2005)**

Із закінченням Другої світової війни розпочався новий етап у діяльності польських архівів¹. Проведені в перші повоєнні роки на комуністичних засадах суспільно-політичні перетворення визначили характер змін і тенденції розвитку архівної системи Польщі у другій половині ХХ ст. В їх основі було покладено радянський досвід архівного будівництва, суть якого полягала у націоналізації архівів та централізації державної політики у сфері архівної справи². Розробку й реалізацію цієї політики повинен був забезпечувати спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади³.

До появи такого органу керівництво й нагляд за державними архівами, як і під час міжвоєнного періоду, здійснював Відділ державних архівів Міністерства Освіти Польської Народної Республіки (далі – ПНР)⁴. Його основне завдання полягало у відновленні діяльності архівів, які функціонували у міжвоєнній Польщі, а також створенні мережі архівних установ на західних і північних землях країни, які увійшли до її складу після війни (“повернуті землі”). Водночас Відділ проводив активну роботу щодо забезпечення і приймання на зберігання архівами документів націоналізованих промислових об’єктів, фінансово-кредитних установ і великої земельної власності. Важливим напрямом діяльності Відділу були заходи з виявлення і повернення з-за кордону вивезених з території Польщі у роки війни архівних документів⁵.

Декрет про державні архіви від 29 березня 1951 р. запровадив поняття державного архівного фонду та заклав підвалини централізованої архівної служби Польщі⁶. Відповідно до адміністративно-територіального устрою країни було створено ієрархічну систему державних архівів, яку утворили архіви трьох рівнів – центральні, воєводські і повітові. Збирання, зберігання, опрацювання й використання документів державного архівного фонду були визнані головними завданнями державних архівів. Окрім цього, вони отримали право здійснювати нагляд за архівними підрозділами установ, підприємств та організацій, в яких створювалися і зберігалися документи державного архівного фонду⁷.

Для керівництва державними архівами було створено Головну дирекцію державних архівів (*Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych*, далі – ГДДА), яка підпорядковувалася безпосередньо Голові Ради Міністрів ПНР. Останній призначав і звільняв керівника дирекції – головного директора державних архівів⁸. На момент прийняття декрету ПНР була єдиною державою серед усіх країн соціалістичного табору,

в якій архівна служба отримала статус центрального відомства з широкими міжвідомчими повноваженнями⁹. Із сфери впливу ГДДА декрет вилучив архіви міністерств Національної оборони, Громадської безпеки (згодом – Внутрішніх справ) та Закордонних Справ. Внутрішню організацію, сферу й порядок діяльності цих архівів, а також умови користування їхніми документами визначали керівники цих відомств за погодженням із Головою Ради Міністрів.

Сферу діяльності та внутрішню організацію ГДДА окреслив затверджений Головою Ради Міністрів тимчасовий статут¹⁰. Він визначив для неї такі завдання: організація мережі державних архівів та керівництво діяльністю цих архівів; здійснення нагляду за архівними підрозділами державних установ, підприємств та організацій; ведення централізованого обліку документів державного архівного фонду; проведення науково-дослідної та видавничої діяльності у сфері архівної справи; надання методичної допомоги архівним установам, які їй не підпорядковувалися; підготовка архівних кадрів; міжнародна діяльність у сфері архівної справи.

Спершу ГДДА поділялася на такі структурні підрозділи: I. Бюро організації; II. Бюро наукової праці; III. Відділи: 1) загальний, 2) планування й інвестицій, 3) фінансовий, 4) кадрів, 5) особливих справ; IV. Інспекція внутрішнього контролю. Розподіл функцій між підрозділами ГДДА визначав головний директор державних архівів.

Згідно з розпорядженням Ради Міністрів від 26 квітня 1952 р. у справі державного архівного фонду, документи, які входили до його складу, підлягали віданню ГДДА¹¹. Цим актом з-під її контролю було вилучено архіви політичних партій й організацій ПНР, керівництво якими здійснювали відповідні партійні органи¹².

У 1954 р. відбувся перехід від активної організаційної діяльності ГДДА до науково-методичної. Це спричинило відповідні зміни у структурі дирекції. Бюро організації, яке відповідало за організацію і розбудову мережі державних архівів та забезпечення документів державного архівного фонду, було ліквідовано¹³. Його функції було розподілено між Бюро наукової праці, Центральною комісією відбору документів, секретаріатом головного директора державних архівів та відділом кадрів¹⁴.

У 1956–1958 рр. у правовому становищі ГДДА відбулися зміни, які відвели їй нове місце в системі органів державної влади¹⁵. 15 листопада 1956 р. її було позбавлено статусу центрального органу виконавчої влади, підпорядкованого безпосередньо голові уряду ПНР¹⁶. 17 листопада 1956 р. усі питання, за які відповідала ГДДА, перейшли до компетенції Міністра культури й мистецтва. Йому ж було передано повноваження Голови Ради Міністрів у справі організації і керівництва державною архівною службою¹⁷. В структурі Міністерства культури й мистецтва ГДДА перебувала два роки. 26 листопада 1958 р. її було підпорядковано Міністру вищої освіти¹⁸.

Всупереч побоюванням польських науковців¹⁹, пониження ГДДА у статусі було формальним, оскільки залишало за нею право здійснювати централізоване керівництво архівною галуззю Польщі. Вона не лише зберегла, а й зміцнила свої позиції в архівному житті країни. Нове розпорядження Ради Міністрів від 19 лютого 1957 р. у справі державного архівного фонду підтвердило широкі міжвідомчі повноваження ГДДА²⁰. Вони полягали у здійсненні нею керівництва усім державним архівним фондом незалежно від походження, призначення й інституційної приналежності документів, які входили до його складу. Лише в порозумінні з головним директором державних архівів керівники міністерств та центральних відомств визначали внутрішню організацію і сферу діяльності архівних підрозділів у підпорядкованих їм структурах, порядок і спосіб зберігання в них документів, умови доступу до цих документів користувачів, порядок їх передачі на постійне зберігання до державних архівів. Без відповідного дозволу ГДДА та державних архівів було заборонено знищувати документи, які зберігалися в архівних підрозділах установ, підприємств й організацій і не підлягали передаванню до державних архівів.

На прохання окремих інституцій (Польська академія наук, вищі навчальні заклади, музеї та бібліотеки), ГДДА могла надати їм право зберігати архівні документи, які входили до складу державного архівного фонду. Терміни зберігання цих документів визначали міністри, в структурі яких діяли зазначені інституції. Розпорядженням Ради Міністрів від 30 грудня 1958 р. з-під контролю ГДДА було вилучено архівні документи, які раніше відклалися у відділах рукописів деяких бібліотек або з'явилися в результаті діяльності цих бібліотек²¹. ГДДА мала вести централізований облік цих документів.

17 травня 1957 р. було затверджено остаточну версію статуту ГДДА²². В частині завдань, покладених на дирекцію, вона з незначними змінами й доповненнями повторювала положення тимчасового статуту. Нововведення стосувалися лише двох аспектів діяльності ГДДА: керівництво державним архівним фондом та міжнародна співпраця у сфері архівної справи. Управління державним архівним фондом та ведення централізованого обліку документів, які входили до його складу, були визначені пріоритетними завданнями ГДДА. Окремим пунктом передбачалась участь ГДДА у міжнародних організаціях та співпраця із закордонними інституціями. До міжнародної діяльності ГДДА належали також пошук та реєстрація архівних документів до історії Польщі, які зберігалися у закордонних архівах.

ГДДА поділялася на такі структурні підрозділи: I. Бюро наукової праці, до складу якого входили: а) методичний сектор, б) сектор обліку й інформації, в) науково-видавничий сектор, г) бібліотека й центр бібліографії; II. Відділ кадрів; III. Бюджетно-рахунковий відділ; IV. Ор-

ганізаційно-правничий відділ. Головного директора державних архівів призначав Міністр культури і мистецтва (з листопада 1958 р. – Міністр вищої освіти).

Бюро наукової праці здійснювало керівництво усією методичною, науковою і видавничою діяльністю державної архівної служби. 1 лютого 1973 р. при ньому було створено Центр архівної інформації²³. Основним завданням центру було проведення на підставі архівних документів інформаційної діяльності необхідної для: досліджень у сфері суспільних, економічних і технічних наук; поточної адміністративної діяльності та перспективного плану розвитку країни; індивідуальних потреб громадян.

У середині 1970-х років інформаційна, наукова й міжнародна діяльність стала пріоритетним напрямком роботи ГДДА²⁴. Так 1976 р. ГДДА було реорганізовано²⁵. Бюро наукової праці припинило свою діяльність. Замість нього було створено Науково-дослідний заклад архівістики (згодом – Науковий заклад архівістики), до складу якого увійшли такі підрозділи: кабінет архівної теорії і методики, кабінет публікації архівних документів, кабінет повернення з-за кордону архівних документів, наукова бібліотека²⁶. Основною формою діяльності закладу були регулярні наукові засідання, на яких відбувався обмін інформацією про стан та результати наукових досліджень, що проводилися у державній архівній службі, а також проходили дискусії з актуальних проблем у сфері архівної справи²⁷. При ГДДА також були створені три секції: архівного нагляду, використання архівних документів, видавничої діяльності. Перші дві були самостійними структурними підрозділами. Секція видавничої діяльності стала складовою частиною науково-дослідного закладу архівістики, якій підпорядковувалася редакція друкованого органу ГДДА – “Археюну”²⁸.

Для ефективного виконання архівною службою завдань, пов’язаних із формуванням, зберіганням, опрацюванням та використанням документів державного архівного фонду при ГДДА було створено дві спеціалізовані комісії: Центральна комісія відбору архівних документів (*Centralna Komisja Brakowania Materiałów Archiwalnych*)²⁹ та Центральна методична комісія (*Centralna Komisja Metodyczna*)³⁰.

Центральну комісію відбору архівних документів було створено у 1952 р.³¹. До її завдань входили: розроблення, а також вивчення й оцінка проектів правил відбору документів, що підлягали знищенню; контроль за відбором документів у центральних органах влади й адміністрації; нагляд і контроль за діяльністю комісій відбору документів, що діяли при державних архівах; нагляд і контроль за відбором документів, який проводився у державних архівах; проведення робіт із розробки загальнодержавної номенклатури справ; розгляд апеляцій на рішення директорів державних архівів у справі відбору документів.

Центральна комісія відбору документів діяла у складі 2–3 осіб, яких призначав головний директор державних архівів.

У 1953 р. завдання Центральної комісії відбору архівних документів було розширено³². Їй доручалося опрацювання загальнодержавної номенклатури справ. Комісія, керівника якої призначав головний директор державних архівів, складалася з 6–8 осіб. Решту складу він формував із кандидатур, внесених головою комісії. Ними могли бути як професійні архівісти так і представники інших галузей. Для розгляду питань, які перебували у компетенції комісії, участь у її роботі могли брати спеціально запрошені дирекцією експерти.

Завдання, склад, порядок формування й діяльності Центральної комісії відбору архівних документів остаточно було затверджено у 1954 р.³³ Вона мала складатися з 7–9 осіб. Порядок формування й діяльності комісії не змінився. До завдань комісії належали розроблення й оцінка проектів канцелярських інструкцій, номенклатур справ та інструкцій з організації роботи архівних підрозділів установ, підприємств та організацій.

У 1967 р. Центральну комісію відбору архівних документів було перейменовано у Центральну комісію експертизи цінності архівних документів (*Centralna Komisja Oceny Materiałów Archiwalnych*)³⁴. Метою діяльності комісії було вдосконалення методів і шляхів формування державного архівного фонду. Відповідно до мети було визначено завдання комісії. До них належали: розробка і вдосконалення методів формування державного архівного фонду, зокрема визначення критеріїв цінності архівних документів; представлення головному директору державних архівів висновків у справі експертизи цінності документів в окремих галузях національної економіки; надання головному директору державних архівів висновків у справі експертизи цінності документів, які зберігалися у державних архівах; співпраця з комісіями експертизи цінності архівних документів, які діяли при державних архівах; розгляд апеляцій установ, підприємств й організацій на рішення комісій експертизи цінності архівних документів, які діяли при державних архівах.

Керівника Центральної комісії експертизи цінності документів призначав головний директор державних архівів. Склад комісії було розширено до 11–15 осіб. Вони призначалися головним директором державних архівів терміном на п'ять років із кандидатур, запропонованих головою комісії. Членами комісії могли бути як працівники державних архівів, так і науковці й фахівці з інших галузей. Для виконання своїх завдань комісія засідала принаймні один раз на три місяці. На підставі її рішень головний директор державних архівів видавав відповідні постанови.

У 1972 р. Центральна комісія експертизи цінності архівних документів отримала статус рекомендаційно-дорадчого органу при головному директорі державних архівів³⁵. Її склад, порядок формування

ї діяльності, а також завдання залишалися в основному незмінними. Засідання комісії відбувалися не менше двох разів на рік.

Центральну методичну комісію при ГДДА було створено у 1958 р.³⁶ Метою діяльності комісії полягала у вдосконаленні наукових методів роботи у державних архівах, а основне завдання – у розгляді актуальних проблем у сфері архівної методики. Членів комісії у складі 11 осіб призначав терміном на три роки головний директор державних архівів. Ними могли бути як працівники ГДДА та державних архівів, так і науковці, які не працювали в архівних установах. Засідання комісії відбувалися не менше ніж один раз на три місяці. Після схвалення головним директором державних архівів її рішення надсилалися для ознайомлення і виконання методичним комісіям, які діяли при центральних і воєводських державних архівах.

У 1970 р. Центральна методична комісія отримала статус рекомендаційно-дорадчого органу при головному директорові державних архівів³⁷. Вона складалася з 15 осіб, яких призначав терміном на п'ять років головний директор державних архівів із кандидатур, поданих директором Бюро наукової праці.

Окрім цих двох комісій, у 1960–1970-х роках при ГДДА тимчасово діяли й інші комісії. У 1962 р. було створено Комісію закупівлі архівних документів (*Komisja Zakupu Archiwaliów*)³⁸. До завдань комісії належали: опрацювання і надання архівам вказівок у справі купівлі ними документів; визначення наукової цінності рукописних пам'яток, оголошених для купівлі; визначення грошової вартості та передача на зберігання до державних архівів придбаних архівних документів.

У 1967 р. при ГДДА було створено Комісію експертів у справах міжархівного об'єднання документів (*Komisja Rzeczoznawców do spraw międzyarchiwalnego scalania akt*)³⁹. Основна мета діяльності цієї комісії полягала в раціональному розташуванні документів державного архівного фонду всередині мережі державних архівів й вирішенні пов'язаних із цим суперечок. Комісія складалася з трьох осіб, яких призначив головний директор державних архівів за погодженням з головою Архівної ради⁴⁰. До їх завдань входили розгляд звернень державних архівів у справі комплектування і розміщення архівних фондів та прийняття рішень у справах, які стосувалися комплектування, розташування і переміщення архівних фондів, груп фондів і колекцій. Рішення комісії були остаточними й оскарженню не підлягали. На підставі цих рішень головний директор державних архівів видавав відповідні постанови.

У 1956 р. при головному директорові державних архівів розпочав діяльність Керівний дорадчий актив (*Kierowniczu Aktyw Doradczy*) у складі головного директора державних архівів, його заступника, керівників структурних підрозділів ГДДА, директорів центральних державних архівів, секретаря партійної організації та голови архівної секції головно-

го правління профспілки працівників культури. Актив проводив свої засідання в разі потреби. На них обговорювалися проекти п'ятирічних і річних планів діяльності державних архівів, бюджети архівних установ, проблеми кадрової політики, науково-дослідна й видавнича діяльність державної архівної служби, проблеми діяльності відомчих архівів установ, підприємств й організацій⁴¹.

Спеціально уповноваженим рекомендаційно-дорадчим органом при ГДДА, як у міжвоєнний період при Відділі державних архівів, була Архівна рада (*Rada archiwalna*)⁴². Постанова Голови Ради Міністрів із 2 квітня 1953 р. визначила завдання, склад і порядок її діяльності⁴³. Виконання покладених на неї функцій Архівна рада здійснювала в рамках таких повноважень: вивчення й оцінка діяльності ГДДА, узгодження цієї діяльності з потребами польської науки; розгляд справ, які стосувалися організації державного архівного фонду; вивчення й оцінка принципів і порядку здійснення відбору документів, що підлягали знищенню; організація науково-дослідної і видавничої діяльності у сфері архівної справи; вивчення й оцінка програм підготовки архівних кадрів.

Архівна рада функціонувала в такому складі: голова, заступник голови, 20 представників польської науки або компетентних в архівній справі осіб. Усіх їх призначав і звільняв Голова Ради Міністрів за поданням головного директора державних архівів. Засідання мали відбуватися хоча б два рази на рік. Брати участь у них, щоправда без права голосу, могли головний директор державних архівів, а також спеціально запрошені головою ради особи. Рішення приймалися більшістю голів за участі не менш як двох третин членів ради. Для розгляду питань, які перебували у її компетенції, Архівній раді дозволялося створювати спеціальні комісії фахівців або доручати опрацювання цих питань відповідним експертам.

Постанова міністра культури й мистецтва з 9 травня 1957 р. внесла деякі зміни у склад і порядок діяльності Архівної ради⁴⁴. Кількість членів ради було збільшено до 25. Їх призначав Міністр культури і мистецтва (згодом – Міністр вищої освіти) терміном на 3 роки (в постанові з 1953 р. каденція ради не була обумовлена).

14 липня 1983 р. у Польщі було ухвалено Закон про національний архівний фонд та архіви. Він запровадив нові принципи організації архівної справи⁴⁵. Поняття “національного архівного фонду” (*narodowy zasób archiwalny*) стало основоположним для архівної системи країни. Він поділяється на дві частини: державний архівний фонд (*państwowy zasób archiwalny*) і недержавний архівний фонд (*niepaństwowy zasób archiwalny*). Державний архівний фонд складається з документів державного походження, недержавний архівний фонд – із документів недержавного походження⁴⁶.

Важливі зміни відбулися також в організації державної архівної служби. Її керівним органом став *головний директор державних архі-*

вів, якого призначав Міністр науки, вищої освіти і техніки⁴⁷. З 2000 р. його призначає Голова Ради Міністрів за поданням Міністра у справах культури й охорони національної культурної спадщини, який здійснює нагляд за діяльністю головного директора державних архівів⁴⁸. У 2005 р. посада головного директора державних архівів стала конкурсною. Кандидат має відповідати хоча б одному із трьох зазначених нижче критеріїв: 1) не менше семи років стажу праці на керівних посадах у ГДДА або державних архівах; 2) науковий ступінь доктора наук із дисципліни, пов'язаної з архівною діяльністю; 3) науковий титул у сфері наук, пов'язаних з діяльністю архівів. Тривалість каденції директора складає п'ять років⁴⁹.

Головний директор державних архівів є центральним органом адміністрації у справах державного архівного фонду. Водночас він здійснює нагляд за всіма документами національного архівного фонду. Головному директору державних архівів не підпорядковуються документи державного фонду, які зберігаються в архівах Міністерств Національної оборони, Внутрішніх і Зовнішніх справ, а також Сейму і Ради Держави (остання існувала до 1989 р.). З розбудовою у 1990-х рр. інститутів державної влади ця норма поширилася також на архіви Сенату, адміністрації Президента (у 1989 р. прийняв на зберігання документи ліквідованої Ради Держави)⁵⁰, Служби Охорони Держави⁵¹, Інституту національної пам'яті – Комісії переслідування злочинів проти польського народу⁵². У 2002 р. на основі Служби Охорони Держави було створено два Агентства – Внутрішньої безпеки та Зовнішньої розвідки. Їхні архіви теж було вилучено з підпорядкування головного директора державних архівів⁵³. У 2003 р. поза сферою впливу ГДДА опинилися архіви структур Міністерства фінансів⁵⁴.

У справі нагляду за національним архівним фондом до завдань головного директора державних архівів належать: координація процесів, які відбуваються в архівній сфері Польщі; ведення центрального реєстру недержавного архівного фонду, а також контроль реєстрів, які ведуться у державних архівах; надання дозволів на вивіз архівних документів за кордон; контроль за збиранням, зберіганням, опрацюванням, використанням й забезпеченням збереженості архівних документів; контроль за науковою і видавничою діяльністю у державних архівах; здійснення міжнародної співпраці у сфері архівної справи⁵⁵. Окрім цього, головний директор державних архівів здійснює нагляд за дотриманням архівами норм Закону про національний архівний фонд і архіви.

Детальніше повноваження головного директора державних архівів визначало розпорядження Міністра науки, вищої освіти й техніки від 25 липня 1984 р.⁵⁶. У межах цих повноважень головний директор: розробляє і подає уряду пропозиції щодо перспективного розвитку архівної справи Польщі; опрацьовує і видає нормативні акти; розробляє

програми і плани діяльності державних архівів; здійснює кадрову політику в державній архівній службі; проводить інформаційну діяльність, а також організовує інформаційні системи у рамках мережі державних архівів; створює комісії і робочі групи.

Виконавчим органом при головному директорі державних архівів є головна дирекція державних архівів. Вона діє на підставі його розпоряджень, вказівок, рішень, рекомендацій та за його безпосереднім керівництвом.

22 березня 1985 р. постановою Міністра науки й вищої освіти ГДДА було надано статут, який визначив внутрішню організацію органу⁵⁷. До складу ГДДА ввійшли такі підрозділи: I. Науковий заклад архівістики; II. Відділи: 1) президіальний, 2) організації і планування, 3) кадрів, 4) фінансів і бухгалтерії, 5) співпраці із закордоном, 6) адміністративно-господарський, 7) видавничої діяльності; III. Шість посадових одиниць, відповідальних за виконання певних функцій⁵⁸.

Як окремих структурних підрозділів у 1985 р. при головному директорі державних архівів було створено Центральний осередок архівної інформації⁵⁹. До завдань осередку входили: проведення інформаційної діяльності шляхом збирання, опрацювання і використання відомостей про документи державних архівів; програмування, організація й координація інформаційної діяльності державних архівів; проведення науково-дослідної роботи у сфері інформаційної теорії і практики, поширення і впровадження в архівну діяльність нових методів і технологій збирання й обробки інформації; вивчення потреб користувачів архівною інформацією, вдосконалення форм і методів їх обслуговування; ведення централізованого обліку державного архівного фонду, недержавного архівного фонду, а також архівних документів, які знаходилися закордоном; популяризація діяльності архівів; співпраця з польськими і закордонними науковими інституціями й установами у сфері розвитку інформаційних систем; ведення бібліотеки й відомчого архіву ГДДА. До складу осередку входили: відділ програмування й організації; відділ інформації і документації; бібліотека; відомчий архів ГДДА.

13 лютого 2003 р. ГДДА отримала новий статут, який змінив її внутрішню організацію. До ГДДА входять такі підрозділи: I. Науковий заклад архівістики; II. Центральний осередок архівної інформації; III. Відділи: 1) загальний, 2) організації і використання документів, 3) співпраці із закордоном, 4) європейської інтеграції, 5) фінансів і бухгалтерії, 6) кадрів і зайнятості, 7) видавничої діяльності; IV. Сектори: 1) правового забезпечення, 2) охорони таємної інформації; V. Посадова особа, яка проводить внутрішній аудит ГДДА.

Як і раніше, при головному директорі державних архівів діє *Архівна рада*, яка виконує функції рекомендаційно-дорадчого органу у справах: національного архівного фонду; прогнозування і планування архівної діяльності; розміщення державного архівного фонду; програ-

мування і планування науково-видавничої діяльності у сфері архівної справи; кадрової політики і підготовки фахівців в архівній сфері; розвитку інформаційних систем; міжнародної співпраці; нагляду за діяльністю архівних підрозділів установ, підприємств й організацій.

Усіх членів Архівної ради (31 особа) призначає Міністр у справах культури й охорони національної культурної спадщини (до 2000 р. – Міністр науки, вищої освіти і техніки) на основі подання головного директора державних архівів, яке погоджується з Товариством польських архівістів. Каденція ради триває три роки.

Як рекомендаційно-дорадчий орган при головному директорі державних архівів було створено Колегію (замінила Керівний дорадчий актив), завданням якої є розгляд питань і подання відповідних висновків у справах, які належать до компетенції головного директора державних архівів, зокрема оцінювання програм і планів архівної діяльності і звітів з їх виконання.

При головному директорі державних архівів продовжують діяти Центральна методична комісія і Центральна комісія архівної експертизи документації. Завдання комісії архівної експертизи документації залишилися попередніми. До її складу входять представники державних архівів, а також наукові працівники і фахівці у сфері архівної справи. Каденція комісії спершу тривала 5 років, а з 1991 р. – 3 роки. Пленарні засідання комісії відбуваються у разі потреби⁶⁰.

Завдання Центральної методичної комісії поширюються на: організацію наукових досліджень у сфері архівної методики; розгляд й оцінку проблем, матеріалів і напрацювань, які стосуються методики архівної праці; співпраця з Науковим закладом архівістики ГДДА у справі планування і проведення й досліджень у сфері архівної методики; співпрацю з методичними комісіями, які діяли при державних архівах; видання для потреб державної архівної служби методичних публікацій і праць. На пленарні засідання комісія збирається у разі потреби. Забезпеченням комісії займається Науковий заклад архівістики ГДДА⁶¹. У 1998 р. було внесено деякі зміни у порядок діяльності комісії, зокрема розширено повноваження Закладу архівістики в справі організації роботи й проведення засідань комісії⁶².

У 2002 р. головний директор державних архівів визначив для Центральної методичної комісії такі нові завдання: розробка і подання головному директору державних архівів проектів нормативних актів у сфері архівної методики; оцінка проектів нормативних актів, які стосуються порядку поведінки з документами у державних архівах; вивчення й оцінка діючих методичних правил з точки зору їх актуальності й відповідності сучасним вимогам. Кількісний й особовий склад комісії визначає головний директор державних архівів. Каденція комісії триває чотири роки.

У листопаді 2002 р. на правах дорадчого органу при ГДДА було створено Раду громадських архівів (*Rada Archiwów Społecznych*)⁶³. Вона об'єднала в собі представників недержавних інституцій, в яких зберігаються збірки цінних архівних документів. До завдань ради входять: надання головному директору державних архівів допомоги в його діяльності щодо недержавного архівного фонду; створення єдиної інформаційної системи про недержавні архівні збірки та їх власників; визначення стратегії розвитку недержавного архівного фонду; розроблення єдиного стандарту опрацювання документів недержавного архівного фонду; створення умов для впровадження проектів, метою яких є розширення недержавного архівного фонду, а також покращення стану його збереженості, опрацювання і використання. До складу ради ввійшли дев'ять представників громадських інституцій.

У своєму розвитку Головна дирекція державних архівів пройшла декілька етапів, кожен з яких відповідав певним етапам розвитку національної архівної системи Польщі впродовж другої половини ХХ ст. В основі цього процесу була тенденція до зростання і зміцнення державного впливу в управлінні архівною сферою країни. Вона була підтверджена спершу нормативними актами 1950-х рр., а згодом знайшла свій вияв у Законі про національний архівний фонд від 14 липня 1983 р. Відповідно до неї визначалися завдання і внутрішня організація керівного органу державної архівної служби Польщі. Починаючи від 1951 р. сфера діяльності ГДДА постійно розширювалася, охоплюючи нові аспекти архівної проблематики. Розбудовувалася також структура дирекції. Цей процес не припинявся до початку 2000-х років. Станом на 2005 р. повноваження ГДДА дозволяли їй ефективно здійснювати керівництво архівною справою Польщі.

¹ Tomczak A. Rzut oka na dzieje archiwów polskich i na ich aktualne zadania // "Archejon". – 1966. – Т. 43. – С. 59. Див. також: Robótka H., Ryszewski B., Tomczak A. Archiwistyka. – Warszawa, 1989. – С. 410–412.

² Altman H. W dziesięciolecie dekretu o archiwach państwowych // "Archejon". – 1962. – Т. 37. – С. 7–8.

³ Gerber R. Wytyczne do projektu nowelizacji dekretu o państwowej służbie archiwalnej // "Archejon". – 1948. – Т. 18. – С. 65–67; Його ж. Cele i zadania służby archiwalnej w Polsce // "Archejon". – 1951. – Т. 19–20. – С. 13.

⁴ 13 лютого 1945 р. листом Міністра освіти керівництво державними архівами та їхніми фондами було покладено на Вітольда Суходольського, директора Відділу державних архівів у міжвоєнний період. Офіційно цю посаду він обійняв 12 квітня 1945 р. Формально Відділ державних архівів було відновлено 19 квітня 1945 р. Через брак кадрів та відсутність приміщення до виконання своїх обов'язків він приступив дещо пізніше, див.: Rybarski A. Wydział Archiwów Państwowych w latach 1945–47 // "Archejon". – 1948. – Т. 17. – С. 198.

⁵ Rybarski A. Wydział Archiwów Państwowych w latach 1945–47... – С. 200–213; Suchodolski W. Wydział Archiwów Państwowych // "Kwartalnik Historyc-

znu”. – 1947. – R. 54. – S. 118–119. З першими трьома завданнями Відділ державних архівів справився повністю, з останнім – частково. У 1947–1949 рр. внаслідок місії директора Головного архіву давніх актів Адама Стебельського з Німеччини до польських архівів було повернуто більшість вивезених під час війни архівних документів. Значна їх частина, однак, залишилася в німецьких архівах, що стало предметом гострих суперечок між польською і німецькою сторонами у наступні роки. Див.: *Stepniak W.* Misja Adama Stebelskiego. Rewindukacja archiwaliów polskich z Niemiec w latach 1945-1949. – Warszawa-Łódź, 1989. – 79 s. Про діяльність Відділу державних архівів та підпорядкованих йому архівів див.: *Rybarski A.* Działalność archiwów państwowych w latach 1945–1947 // “Archejon”. – 1948. – Т. 18. – S. 218–263; Sprawozdanie z działalności Wydziału Archiwów Państwowych za rok 1948 // “Archejon”. – 1951. – Т. 19–20. – S. 462–464; *Rybarski A.* Sprawozdanie z działalności archiwów państwowych w roku 1948 // “Archejon”. – 1951. – Т. 19–20. – S. 467–478; Sprawozdanie Wydziału Archiwów Państwowych z działalności w roku 1949 // “Archejon”. – 1951. – Т. 19–20. – S. 464–467; *Bielińska M., Durko J.* Sprawozdanie z działalności archiwów państwowych za rok 1949 // “Archejon”. – 1951. – Т. 19–20. – S. 478–491; *Kolankowski Z.* Praca w Wydziale Archiwów Państwowych (1949–1951). Fragment wspomnień // Acta Universitatis Nicolai Copernici. Historia XIX. – Toruń, 1984. – S. 205–222.

⁶ Dziennik Ustaw. – 1951. – Nr. 19. – Poz. 149. Див. також: Dekret z dnia 29 marca 1951 r. o archiwach państwowych // “Archejon”. – 1951. – Т. 19–20. – S. 4–5.

⁷ У міжвоєнний період ці два типи архівів функціонували незалежно один від одного, а тому передача архівних документів із відомчих до історичних архівів здійснювалася нерегулярно. З появою декрету державна архівна служба й підпорядковані їй архіви отримали змогу контролювати процес формування архівних фондів на всіх його етапах – від виникнення і надходження документальних матеріалів на тимчасове зберігання до відомчих архівів аж до передачі їх на постійне зберігання до державних архівів. Цим було започатковано новий етап у діяльності польських архівів, див.: *Tomczak A.* Rzut oka na dzieje archiwów polskich i na ich aktualne zadania // “Archejon”. – 1966. – Т. 43. – S. 59.

⁸ В період з 1951 до 1980 рр. посаду головного директора державних архівів по чергово займали чотири особи: Рафал Гербер (1949–1952), Генрик Альтман (1952–1965), Леон Хайн (1965–1976), Тадеуш Валіхновський (1976–1980), див.: *Słownik biograficzny archiwistów polskich.* – Warszawa-Łódź, 1988. – S. 22–23, 44–45, 71–72.

⁹ У Німецькій Демократичній Республіці, Чехословацькій Соціалістичній Республіці, Румунській Соціалістичній Республіці, Народній Республіці Болгарія архівні служби були підпорядковані Міністерствам внутрішніх справ. В Угорській Народній Республіці Центральне архівне управління потрапило у відання Міністерства культури. В питаннях планування й керівництва науковою роботою архівів підпорядковувалося Академії наук ЧСР. У Федеративній Соціалістичній Республіці Югославія не було створено окремого державного органу, який мав би здійснювати централізоване керівництво архівною справою країни. Ці функції було покладено на державні й місцеві архіви федеративних республік, які підпорядковувалися відповідним органам освіти й культури. Див.: *Бржостовская Н.* Архивы и архивное дело в зарубежных странах: (История и современная организация). – Москва, 1971. – С. 184–227;

Bielińska M. Dekret z 29 marca 1951 r. o archiwach państwowych a ustawy innych krajów socjalistycznych // *Sześćdziesięciolecie polskich archiwów państwowych*. – Warszawa, 1981. – S. 42.

¹⁰ *Monitor Polski*. – 1951. – Nr. A–55. – Poz. 722.

¹¹ *Dziennik Ustaw*. – 1952. – Nr. 24. – Poz. 165.

¹² Власні архіви мали три політичні організації: Польська Об'єднана Робітничая Партія (*Polska Zjednoczona Partia Robotnicza*), Об'єднана Народна Партія (*Zjednoczone Stronnictwo Ludowe*), Демократична Партія (*Stronnictwo Demokratyczne*).

¹³ У 1953 р. остаточно було сформовано мережу воєводських державних архівів. У 1955 р. було створено Архів технічної документації. До 1976 р. змін у складі центральних і воєводських державних архівів не відбулося. В цей період діяли 3 центральні (Архів давніх актів, Архів нових актів, Архів технічної документації) та 17 воєводських архівів. Кількість місцевих відділів воєводських державних архівів та повітових державних архівів не була сталою і постійно змінювалася. Напередодні реформи архівної мережі у 1976 р. їх було 88 (23 місцевих відділів і 65 повітових архівів). Про місцеві відділи воєводських державних архівів та повітові державні архіви див.: *Bielecki K.* Organizacja i działalność terenowych archiwów państwowych w Polsce 1950–1970. – Warszawa, 1975 – 86 s.

¹⁴ *Brańska E.* Działalność państwowej służby archiwalnej w roku 1954 // “*Archejon*”. – 1956. – T. 25. – S. 340.

¹⁵ Akty prawne z 1957 roku dotyczące archiwów polskich // “*Archejon*”. – 1957. – T. 28. – S. 225–228; Akty prawne z roku 1958 dotyczące archiwów polskich // “*Archejon*”. – 1959. – T. 30. – S. 157–168.

¹⁶ *Dziennik Ustaw*. – 1956. – Nr. 54. – Poz. 246.

¹⁷ *Dziennik Ustaw*. – 1956. – Nr. 54. – Poz. 249.

¹⁸ *Dziennik Ustaw*. – 1958. – Nr. 71. – Poz. 347.

¹⁹ Nadzwyczajne zebranie Rady Archiwalnej // “*Archejon*”. – 1957. – T. 27. – S. 308–309.

²⁰ *Dziennik Ustaw*. – 1957. – Nr. 12. – Poz. 66.

²¹ *Dziennik Ustaw*. – 1959. – Nr. 2. – Poz. 12. В розпорядженні подавався перелік цих бібліотек: Національна бібліотека у Варшаві, Сілезька бібліотека у Катовіце, Громадська бібліотека столичного міста Варшави, Громадська міська бібліотека ім. Е. Рачинського у Познані, Громадська воєводська і міська бібліотека ім. Г. Лопацинського у Любліні, Головна медична бібліотека, бібліотеки Національних музеїв у Варшаві, Кракові й Познані, Державної колекції мистецтв на Вавелі у Кракові, бібліотеки провідних польських вузів і Польської Академії Наук. Як зазначалося у розпорядженні, Міністр вищої освіти в порозумінні з Міністром культури і мистецтва за поданням головного директора державних архівів, міг поповнити цей перелік новими бібліотеками.

²² *Sierpowski S., Matelski P.* Dzieje archiwistyki polskiej. Wybór źródeł. T. I. – Poznań, 1988. – S. 132–134; *Brańska E.* Sieć organizacyjna archiwów państwowych w Polsce Ludowej // “*Archejon*”. – 1964. – T. 41. – S. 16.

²³ *Dziennik Urzędowy Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki*. – 1972. – Nr. 8. – Poz. 52; *Barczak H.* Prace Ośrodka Informacji Archiwalnej w roku 1973 // “*Archejon*”. – 1975. – T. 62. – S. 313–315.

²⁴ *Walichnowski T.* Aktualne zadania archiwów państwowych w Polsce // “*Archejon*”. – 1977. – T. 65. – S. 9–25; *Його ж.* Kierunki rozwoju archiwistyki polskiej. – Warszawa-Łódź, 1979. – 212 s.

²⁵ Схему організації ГДДА станом на 1978 р. див.: *Tomczak A.* Zarys dziejów archiwów polskich. Część II. Od wybuchu I wojny światowej do roku 1978. – Toruń, 1980. – S. 139.

²⁶ Zarządzenie Nr. 58 Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki z dnia 28 września 1976 r. w sprawie zmiany statutu organizacyjnego Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych / Działalność naukowa archiwów polskich. – Warszawa-Łódź, 1978. – S. 140–141.

²⁷ *Tarakanowska M.* Posiedzenia Zakładu Naukowo-Badawczego Archiwistyki w latach 1977–1979 // “Archejon”. – 1981. – T. 72. – S. 322.

²⁸ Zarządzenie Nr. 16 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 14 października 1976 r. w sprawie utworzenia sekcji w Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych / Działalność naukowa archiwów polskich. – Warszawa; Łódź, 1978. – S. 141.

²⁹ Інформацію про склад та діяльність Центральної комісії відбору архівних документів (Центральної комісії експертизи цінності архівних документів) див. в “Архівній хроніці” таких томів “Археюну”: 44, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 57, 58, 60, 61, 63, 65, 67, 68.

³⁰ Інформацію про склад та діяльність Центральної методичної комісії див. в “Архівній хроніці” таких томів “Археюну”: 39, 43, 44, 45, 47, 48, 49, 50, 52, 53, 55, 56, 58, 59, 60, 61, 62, 64, 65, 68, 87, 94.

³¹ Zbiór przepisów archiwalnych wydanych przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w latach 1952–2000. – Warszawa, 2001. – S. 188–189; *Bielińska M., Brańska E.* Sprawozdanie z działalności państwowej służby archiwalnej w roku 1952 // “Archejon”. – 1954. – T. 22. – S. 224.

³² Zbiór przepisów archiwalnych wydanych przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w latach 1952–2000. – Warszawa, 2001. – S. 220–221.

³³ Zbiór przepisów archiwalnych. Stan na dzień 30 czerwca 1961 r. – Warszawa, 1962. – S. 15–17; *Brańska E.* Sieć organizacyjna archiwów państwowych w Polsce Ludowej // “Archejon”. – 1964. – T. 41. – S. 17.

³⁴ Zbiór przepisów archiwalnych wydanych przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w latach 1952–2000. – Warszawa, 2001. – S. 343–345; На початковому етапі своєї діяльності при формуванні державного архівного фонду архівна служба робила наголос на документах, яка не мали історичної вартості. Звідси й застосування поняття “brakowanie akt”, тобто виділення документів, які не підлягають знищенню. Із розвитком архівної теорії і практики такий підхід втратив свою актуальність. Поза увагою архівістів залишалися документи, які підлягали постійному зберіганню і були основною метою архівної діяльності. У 1960-х роках архіви почали виділяти документи, які підлягали постійному зберіганню. Вони стали предметом архівних досліджень. Назва “комісії відбору архівних документів” тепер не відповідає змісту діяльності цих комісій, тому вони були перейменовані у комісії експертизи цінності архівних документів, див.: *Ptasnikowa A.* Przekształcenie Komisji Brakowania Materiałów Archiwalnych w Komisję Oceny Materiałów Archiwalnych // “Archejon”. – 1968. – T. 50. – S. 247.

³⁵ Zbiór przepisów archiwalnych wydanych przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w latach 1952–2000. – Warszawa, 2001. – S. 395–397.

³⁶ Zbiór przepisów archiwalnych. Stan na dzień 30 czerwca 1961 r. – Warszawa, 1962. – S. 18–19; Sprawozdanie z działalności państwowej służby archiwalnej w roku 1958 // “Archejon”. – 1959. – T. 31. – S. 145.

³⁷ Zbiór przepisów archiwalnych wydanych przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w latach 1952–2000. – Warszawa, 2001. – S. 376–377.

³⁸ *Maciejewska W.* Powołanie Komisji Zakupu Archiwaliów przy Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych // “Archejon”. – 1964. – T. 40. – S. 285–286. Про склад та діяльність Комісії закупівлі архівних документів також див. в “Архівній хроніці” таких томів „Архейону”: 42, 44, 47, 51, 54, 59, 63.

³⁹ Zbiór przepisów archiwalnych wydanych przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w latach 1952–2000. – Warszawa, 2001. – S. 331–332. В польській архівній термінології поняття “scalanie archiwalne” означає реальне (фізичне) або ідеальне (через архівне описування) об’єднання з архівним фондом або з одиницею зберігання у фонді вилучених із них архівних документів, див.: *Polski słownik archiwalny*. – Warszawa, 1974. – S. 75.

⁴⁰ До складу комісії входили: Януш Волінський з Варшави, Войцех Гейнош і Анджей Томчак з Торуня. Після смерті Януша Волінського – Тадеуш Менцель з Любліна.

⁴¹ *Altman H.* Kierowniczy Aktyw Doradczy przy Naczelnym Dyrektorze Archiwów Państwowych // “Archejon”. – 1961. – T. 34. – S. 183–184; *Lipińska W.* Kierowniczy Aktyw Doradczy przy Naczelnym Dyrektorze Archiwów Państwowych // “Archejon”. – 1966. – T. 45. – S. 202–203; *Її жс.* Działalność Kierowniczego Aktywu Doradczego przy Naczelnym Dyrektorze Archiwów Państwowych w r. 1966 // “Archejon”. – 1966. – T. 47. – S. 200.

⁴² Інформацію про склад і діяльність Архівної ради див. в “Архівній хроніці” таких томів “Архейону”: 23, 26, 27, 28, 29, 32, 34, 36, 38, 43, 46, 48, 53, 54, 55, 57, 59, 62, 64, 65, 66, 67, 68, 72, 77, 79.

⁴³ *Monitor Polski*. – 1953. – Nr. A-32. – Poz. 414.

⁴⁴ *Monitor Polski*. – 1957. – Nr. 39. – Poz. 255.

⁴⁵ *Dziennik Ustaw*. – 1983. – Nr. 38. – Poz. 173; Ustawa archiwalna (z dnia 14 lipca 1983 r.) i rozporządzenia wykonawcze // “Archejon”. – 1986. – T. 80. – S. 5–54. Починаючи від кінця 1980-х рр. у зв’язку з активною законотворчою діяльністю у сфері архівної справи початкова версія закону зазнала змін і доповнень. Повний текст закону із врахуванням усіх змін і доповнень опубліковано у 2002 р., див.: *Dziennik Ustaw*. – 2002. – Nr. 171. – Poz. 1396. Аналіз основних положень закону див.: *Biernat Cz.* Ustawa o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach // “Archejon”. – 1986. – T. 80. – S. 55–85.

⁴⁶ До складу державного архівного фонду входять також документи недержавного походження, які потрапили до нього внаслідок операцій купівлі-продажу, дарування, заповіту або у випадку припинення існування (юридична особа) чи смерті (фізична особа) їх власника.

⁴⁷ З 1996 р. – Міністр національного навчання, див.: *Dziennik Ustaw*. – 1996. – Nr. 156. – Poz. 775. Починаючи з 1981 р. посаду головного директора державних архівів по чергово займали три особи: 1981-1992 рр. – Мар’ян Войцеховський, 1992-1996 рр. – Єжи Скворонек, з 1996-2006 рр. – Дарія Наленч.

⁴⁸ *Dziennik Ustaw*. – 2000. – Nr. 48. – Poz. 546.

⁴⁹ *Dziennik Ustaw*. – 2005. – Nr. 163. – Poz. 1362.

⁵⁰ *Dziennik Ustaw*. – 1989. – Nr. 34. – Poz. 178. Керівними органами у справах документів державного архівного фонду та архівів Міністерств Національної Оборони, Внутрішніх і Зовнішніх Справ є керівники цих відомств, а Сейму і Ради Держави – глави їхніх канцелярій. Керівними органами у справах архівів Сенату й адміністрації Президента є глави їхніх канцелярій.

⁵¹ *Dziennik Ustaw*. – 1996. – Nr. 156. – Poz. 775. Керівним органом у справах архіву Служби Охорони Держави був начальник цієї служби.

⁵² Dziennik Ustaw. – 1998. – Nr. 155. – Poz. 1016. Керівним органом у справах архіву Інституту національної пам'яті – Комісії переслідування злочинів проти польського народу є його голова.

⁵³ Dziennik Ustaw. – 2002. – Nr. 74. – Poz. 676. Архіви Агентств Внутрішньої Безпеки та Зовнішньої Розвідки є підпорядковані керівникам цих агентств.

⁵⁴ Dziennik Ustaw. – 2003. – Nr. 137. – Poz. 1322. Керівним органом у справах архівів, які діють у структурах, Міністерства Фінансів, є керівник цього міністерства.

⁵⁵ У 2002 р. до цих завдань було додано ще два: 1) розгляд й оцінка пропозицій у справі видання працедавцям дозволів на ведення господарської діяльності у сфері зберігання особової і фінансової документації тимчасового зберігання; 2) ведення обліку цих дозволів, див.: Dziennik Ustaw. – 2002. – Nr. 241. – Poz. 2074. У 2004 р. перше з них було відмінено, а друге змінено. Головному директору було доручено вести облік працедавців, які мають дозвіл на зберігання особової і фінансової документації, див.: Dziennik Ustaw. – 2004. – Nr. 173. – Poz. 1808.

⁵⁶ Dziennik Ustaw. – 1984. – Nr. 41. – Poz. 218. Ці повноваження стосувалися: 1) організації і функціонування державних архівів; 2) державного архівного фонду; 3) недержавного архівного фонду; 4) науково-видавничої діяльності державних архівів; 5) поповнення національного архівного фонду; 6) міжнародної співпраці.

⁵⁷ Dziennik Urzędowy Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego. – 1985. – Nr. 2. – Poz. 7.

⁵⁸ Схему внутрішньої організації ГДДА див.: *Robótka H., Ryszewski B., Tomczak A.* Archiwistyka. – Warszawa, 1989. – S. 423.

⁵⁹ Dziennik Urzędowy Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego. – 1985. – Nr. 6. – Poz. 29.

⁶⁰ Zbiór przepisów archiwalnych wydanych przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w latach 1952–2000. – Warszawa, 2001. – S. 545–546.

⁶¹ Zbiór przepisów archiwalnych wydanych przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w latach 1952–2000. – Warszawa, 2001. – S. 548.

⁶² Zbiór przepisów archiwalnych wydanych przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w latach 1952–2000. – Warszawa, 2001. – S. 613–614.

⁶³ “Archejon”. – 2003. – T. 106. – S. 331.

Ростислав МЕЛЬНИК

Головна дирекція державних архівів як керівний орган архівної служби Польщі: внутрішня структура і завдання (1951–2005)

У 1950-х рр. внаслідок реформ в архівній справі у Польщі було створено централізовану державну архівну службу, керівним органом якої стала Головна дирекція державних архівів. За весь час існування цього органу його правовий статус, завдання, внутрішня структура, форми й методи діяльності постійно змінювалися та залежали від завдань і цілей, які стояли перед державною архівною службою на різних етапах її розвитку. У статті відображено процес інституційного становлення й розвитку Головної дирекції державних архівів від моменту її створення до початку 2000-х рр.

Ключові слова: Головна дирекція державних архівів Польщі (ГДДА, 1951–2005); організація архівної справи у повоєнній Польщі; архівне законодавство Польщі; структура і завдання ГДДА.

УДК 930.25(438)"1951/2005"

Ростислав МЕЛЬНИК

**Главная дирекция государственных архивов
как руководящий орган архивной службы Польши:
внутренняя структура и задания (1951–2005)**

В 1950-х гг. в последствие реформ в архивном деле в Польше была создана централизованная государственная архивная служба, руководящим органом которой стала Главная дирекция государственных архивов. За все время существования этого органа его правовой статус, задания, внутренняя структура, формы и методы деятельности постоянно изменялись и зависели от заданий и целей, которые стояли перед государственной архивной службой на разных этапах ее развития. В статье освещено процесс институционального становления и развития Главной дирекции государственных архивов от момента ее создания до начала 2000-х гг.

Ключевые слова: Главная дирекция государственных архивов Польши (ГДДА, 1951–2005); организация архивного дела в послевоенной Польше; архивное законодательство Польши; структура и задание ГДДА.

УДК 930.25(438)"1951/2005"

Rostyslav MELNYK

**The Head Office of State Archives of Poland as a leading body
of the archival service of Poland:
internal structure and tasks (1951–2005)**

In 1950ies as a consequence of archival reforms in Poland the Central State Archival Service controlled by the State Archives Central Management. During the period functioning of this body its legal status, tasks, inner structure, forms and methods of its activity underwent constant changes and depended on objectives and goals which were set before the State Archival Service at various stages of its development. The article illustrates the process of institutional formation and development of the State Archives Central Management since the moment of its foundation until 2000th.

Keywords: The Head Office of State Archives of Poland (HOSA, 1951–2005); the organisation of archival affairs in the post-war Poland; the archival legislation of Poland; structure and task of HOSA.

UDK 930.25(438)"1951/2005"